

לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

כרך לא, תש"מ

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

עברית נוסח אמריקה
או עברית נוסח מזרח-אירופה?
(הערות למאמרו של ש' הרמתי)

במאמר "עברית נוסח אמריקה" (לשוננו לעם, מחזור ל, קונטרסים ח' וט') מבדיל ש' הרמתי בין שני סוגי חריגים מהעברית הישראלית, שמצא בספרי הלימוד ובמילונים ללומד, שחויברו בארצות-הברית:

א. מלים שאובות מהמקורות וגם מלים מחודשות "תוצרת בית", שנועדו פתחליף למלים הלועזיות השגורות בפיו הדובר הישראליך הוא מביא פדוגמה כעשרים מלים מסוג זה. פותב הערות אלו העלה מזיכרונו כארבעים חריגים כאלו, שבהם בא לידי ביטוי פזח יצירתו הלשונית של "העם" הדובר עברית בארצות הפרית. מלים אלו לא נוצרו בכונת התחרות עם העברית הישראלית, אלא באו לשמש את הצורך של דוברי העברית בשעה של ניתוק ממרכז היצירה העברית שבארץ-ישראל בשנות מלחמת העולם השנייה. לסוג זה שייכת המלה טפרט (לכתוב במכונת כתיבה), שנגלמה מהפועל האנגלי typewrite. בעברית הישראלית נמצאות

1. שימושי לשון חריגים בפיו דוברי עברית בארצות הפרית", מנחה לקודש, ירושלים תשל"ט, ע' 67-70.

מלים כאלו לרוב: ביסס, טלגרף, טלפן ציטט, טרפד, סבסד, נטרל, פטרל, פסטר, צנור, הפנט ודומיהן, ומדוע יצא הרוג דוקא על טפרט²?

ב. סוג החריגים השני מקורו בעדיפות, שניתנה למלים מסוימות מתוך זוגות נרדפים, בניגוד למקובל בישראל. פדוגמה מביא ש' הרמתי את הנרדפים: חפץ — רוצה, אצל — על-יד, פותנת — חולצה, חוטם — אף, משתה — מסיבה, שפחה — עוזרת, מתענג — נהנה. בישראל מקובל השימוש באבר השני של זוגות נרדפים אלו, ואילו מחברי ספרי-הלימוד בארצות-הברית מרבים להשתמש באבר הראשון.

בהקשר זה ברצוני להעיר, שדין-הקדימה שניתן לתיבות אלו מקורו לא בהעדפה-מדעת, אלא בהרגלי לשון, שהובאו מארצות מזרח-אירופה. בפי דוברי העברית ברוסיה ובפולין הלחמנייה הייתה עוגה (או גלוסקה), והעוגה הייתה תופין. (גם הלחמניות המוארכות היו "עוגות", כפי שגם מעשה-הנחתום בצורה מלבנית מכונה "עוגה" בשפתנו.) המעיל היה אדרת, והמקטורן היה מעיל. החולצה לגבר הייתה פותנת, והפנתנה הייתה צמר-גפן. השמנת הייתה זבדה, התיק היה ילקוט, והממחטה הייתה מטפחת, המיץ היה עסיס, ו"עסיס" טרם היה מפעל לייצור מיצים. החלוף חפץ לעלות

---

2. [אמנם אינו דומה טפרט, שיסודו באנגלית בלבד, לשאר הפעלים

האלה, המשותפים לרוב הלעזים או לכולם. — ע"א]

לארץ-ישראל, אלא שהשלטון הבריטי בשעתו לא רצה להעניק לו סְרִיפִיקט (רשיון-עלייה). כאשר זכה אותו חלוצי והגיע סוף-פל-סוף לארץ-ישראל, נטש בקלות את המלים שחשבן לגלותיות והמירן בנוהגי הלשון המקובלים בארץ. לא כן העברים המעטים, שהגיעו ליבשת אמריקה. שם המשיכו, כפי שהורגלו לדבר ולכתוב בארצות מוצאם. על פן החריגים מהסוג השני, שש' הרמתי מצביע עליהם, אינם "עברית נוסח אמריקה", אלא עברית נוסח מזרח-אירופה, שהמשיכה את קיומה באמריקה. זהו הרובד הטרום-ישראלי של העברית החדשה.

בדידי הוה עובדא. פשהגעתי בפעם הראשונה לביקור בארץ, וביקשתי מנהג האוטובוס, שיורידני בבית הנתיבות, תקע בי הלז את עיניו התמוהות ושאלני: "אדוני, לאן אתה רוצה". סוף פל סוף הבין, שפרצוני להגיע לתחנת הרפכת. כאשר אמרתי לחברי בעבודה, שהחפץ שהוא מבקש נמצא על מכתבתי, היה עליי להבינו, שהפונה לשולחן הפתיכה. בימים אלו ביקשה ממני אשתי לקנות לה gloves להדחת פלים; כאשר שאלתי את הפקיד בסופרמרקט, איפה אמצא פסיות, הצטרכתי להיעזר בהסברים ובתנועות מתאימות, עד שהבין שאני מתכוון לכפפות.

"עברית נוסח מזרח-אירופה" לא תתקיים זמן רב באמריקה. אוזניהם של העברים האמריקניים פרויות לכל המתרחש והמתחדש בתחום הלשון בישראל, וככול שיהיו מודעים להבדלים הספורים המבדילים בינם ובין העברית הישראלית, ישנו את הרגליהם ויתאימו את עבריתם לעברית

התקנית. אותו תלמיד-חכם שרצה להזמין טקסייה, יזמין מונית לאחר ביקורו הראשון בארץ.

כל העובדות שהצביע עליהן ש' הרמתי אינן מצדיקות את הזעקה, שהעברית עומדת לפני ספנת התפוררות למספר דיאלקטים. איפכא מסתברא. העברית השגורה בפי רבים מדוברי העברית בגולה (שאינם ישראלים) היא תקינה, שורשית ואידיומטית הרבה יותר משפת הדיבור של הרבה ישראלים מבטן ולידה.

ואשר לשיבושי הלשון שבספרי הלימוד, צריך לדרוש מפל מו"ל בגולה, שייזקק לשירותו של עורך לשוני מהימן.

ר א ו ב ן מ י ר ק י ן

מילון אנגלי-עברי חדש *

לכאורה, עוד מילון אנגלי-עברי בשורה הארוכה של מילונים דו-לשוניים, שנתברכה בהם המילונות העברית בשנים האחרונות. ואולם המילון שלפנינו הוא תוספת רצויה, שכן לפחות בעניין אחד — איכות הדפסתו — הוא עולה על שאר רוב המילונים.

המילון החדש מעשה ידיו של ד"ר מנחם דגוט מאוניברסיטת חיפה, אף על פי שבשער נזכר שמו בצד שמו

---

* "מילון אנגלי-עברי ערוך בידי פרופ' מ"צ סגל, ד"ר מנחם דגוט", הוצאת "קרית-ספר" ירושלים. כרך ראשון, A-L, תשל"ז; כרך שני, M-Z, תשל"ט. בשני הכרכים 840 עמודים כפולי טורים.